

ΓΑΡΑΝΤΟΥΔΗΣ ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ

Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας στο Τμήμα Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του
Πανεπιστημίου Αθηνών

Τάκης Σινόπουλος, «Ο καιόμενος»: οι όροι και τα όρια του ποιητικού μοντερνισμού

Βιογραφικό σημείωμα

Ο Ευριπίδης Γαραντούδης γεννήθηκε το 1964 στην Καβάλα. Δίδαξε νεοελληνική γλώσσα και λογοτεχνία στα Πανεπιστήμια της Πάδοβας και της Κρήτης. Από το 2003 διδάσκει νεοελληνική φιλολογία στο Τμήμα Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, σήμερα ως Καθηγητής. Τα ερευνητικά ενδιαφέροντά του επικεντρώνονται στη μελέτη της νεοελληνικής λογοτεχνίας, ιδίως της ποίησης, του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνα και εντοπίζονται στους κλάδους της μετρικής, της ιστορίας της λογοτεχνίας και της ερμηνείας των λογοτεχνικών κειμένων. Δημοσίευσε δύο ποιητικά βιβλία: Μεθεόρτιο ή Lyrica, Εκδόσεις Καστανιώτη 2009 και Ονειρεύτηκα τη Γεννα, Εκδόσεις Μελάι 2011.

ΓΑΡΑΝΤΟΥΔΗΣ ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ

Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας στο Τμήμα Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του
Πανεπιστημίου Αθηνών

Τάκης Σινόπουλος, «Ο καιόμενος»: οι όροι και τα όρια του ποιητικού μοντερνισμού

Περίληψη εκπαιδευτικού σεμιναρίου

Στόχος του σεμιναρίου είναι να τεθούν και να σχολιαστούν τα ερωτήματα ποιοι είναι οι όροι του ποιητικού μοντερνισμού και ποια τα όρια εφαρμογής του, με άξονα το ποίημα του Τάκη Σινόπουλου «Ο καιόμενος». Ύστερα από τον εισαγωγικό, γραμματολογικό και θεματικό-νοηματικό, σχολιασμό του ποιήματος, ως κύριος άξονας της διδακτικής προσέγγισης του ποιήματος προσδιορίζεται το αν ο «Ο καιόμενος» είναι ένα μοντέρνο ποίημα ή όχι. Το ποίημα εξετάζεται με βάση τα κριτήρια του ποιητικού μοντερνισμού και ιδίως το κυριότερο από αυτά, την άλογη αλληλουχία του νοήματος. Χρησιμοποιείται, επίσης, ως παράλληλο κείμενο το ποίημα «Έγκωμη» του Γιώργου Σεφέρη, με γνώμονα το ίδιο, βασικό ως προς τον στόχο της διδασκαλίας, ερώτημα, αν το ποίημα του Σεφέρη είναι μοντέρνο. Από την παραπάνω εξέταση διαπιστώνεται ότι η αλληλουχία του νοήματος στο ποίημα του Σινόπουλου είναι έλλογη και τα σημεία που μας «δυσκολεύουν» λειτουργούν ως συμβολισμοί. Η τελική διαπίστωση: «Ο καιόμενος» είναι ένα ποίημα που βρίσκεται στο μεταίχμιο ανάμεσα στα σύγχρονα και τα μοντέρνα ποιήματα.

ΓΑΡΑΝΤΟΥΔΗΣ ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ

Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας στο Τμήμα Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών

Τάκης Σινόπουλος, «Ο καιόμενος»: οι όροι και τα όρια του ποιητικού μοντερνισμού

Σημειώσεις εκπαιδευτικού σεμιναρίου

1. Το ποίημα του Σινόπουλου:

Κοιτάχτε μπήκε στη φωτιά! είπε ένας απ' το πλήθος.
Γυρίσαμε τα μάτια γρήγορα. Ήταν
στ' αλήθεια αυτός που απόστρεψε το πρόσωπο όταν του
μιλήσαμε. Και τώρα καίγεται. Μα δε φωνάζει βοήθεια.

Διστάζω. Λέω να πάω εκεί. Να τον αγγίξω με το χέρι μου. 5
Είμαι από φύση μου φτιαγμένος να παραξενεύομαι.

Ποιος είναι τούτος που αναλίσκεται περήφανος;
Το σώμα του το ανθρώπινο δεν τον πονά;

Η χώρα εδώ είναι σκοτεινή. Και δύσκολη. Φοβάμαι. 10
Ξένη φωτιά μην την ανακατεύεις μου είπαν.

Όμως εκείνος καίγονταν μονάχος. Καταμόναχος.
Κι όσο αφανίζονταν τόσο άστραφτε το πρόσωπο.

Γινόταν ήλιος.

Στην εποχή μας όπως και σε περασμένες εποχές 15
άλλοι είναι μέσα στη φωτιά κι άλλοι χειροκροτούνε.

Ο Ποιητής μοιράζεται στα δυο.

2. Σχολιασμός (πρωτοβάθμιος-εισαγωγικός ή και διεξοδικός) του ποιήματος:

- i. Η προηγούμενη (προαιρετική) εξοικείωση των μαθητών με το ποίημα.
- ii. Γραμματολογική ένταξη του ποιήματος στο ποιητικό έργο του Σινόπουλου (συλλογή *Μεταίχμιο Β'* [1957], ποιήματα γραμμένα κατά την περίοδο 1949-1955) και γενικότερα στο πλαίσιο της μεταπολεμικής ποίησης (πρώτη μεταπολεμική γενιά).
- iii. Θεματικός-νοηματικός σχολιασμός του ποιήματος. Η κρίσιμη παράμετρος της ιστορικότητας: η αυτοπυρπόληση ως έσχατος τρόπος πολιτικής διαμαρτυρίας. Απάντηση των ερωτημάτων του σχολικού εγχειριδίου.
Το δίλημμα του ποιητή είναι με τίνος τη μεριά θα ταχθεί: θα πλησιάσει τον καιόμενο που μέσα από την πράξη του, όσο αφανίζεται, τόσο περισσότερο αγκαϊίζεται («Γινόταν ήλιος»), ή θα παραμείνει στο ανώνυμο πλήθος που παρακολουθεί αδιάφορο το συμβάν. Προκειμένου πάντως να αναπτυχθεί αυτό το θέμα και εντέλει να δοθεί η απάντηση ότι «ο Ποιητής μοιράζεται στα δυο», επιλέγεται το πλαίσιο μιας αλληγορίας ή και μιας διδακτικής παραβολής. Κι αυτό γιατί στη σκηνοθεσία του ποιήματος τα πάντα παραμένουν εντελώς

γενικά: ο καιόμενος δεν κατονομάζεται, ούτε καν προσδιορίζεται, «η χώρα εδώ είναι σκοτεινή. Και δύσκολη», επίσης όμως άδηλη, το ίδιο το συμβάν εμφανίζεται ως διαχρονικό, χάνοντας έτσι ένα σαφές ιστορικό περίγραμμα («Στην εποχή μας όπως και σε περασμένες εποχές / άλλοι είναι μέσα στη φωτιά κι άλλοι χειροκροτούν»). Ακόμη και το τέλος του ποιήματος είναι αμήχανο, αφού εντέλει ο αφηγητής-Ποιητής μένει καθηλωμένος στο διχαστικό δίλημά του, χωρίς ούτε να συμπράττει με τον διαμαρτυρόμενο καιόμενο, ούτε να ενσωματώνεται στο αδιάφορο πλήθος, από το οποίο διαφοροποιείται, δεδομένου ότι μας μαρτυρεί το συμβάν μέσω του ποιήματος. Κατά βάθος ο Σινόπουλος με τον «Καιόμενο» εκφράζει την αμφιθυμική στάση του έναντι της σύγχρονης του ιστορίας: θέλει να λειτουργήσει ως μάρτυρας, αλλά ακόμη δεν το μπορεί.

iv. Η χρησιμότητα των διαθέσιμων (και των διαδικτυακών) «αναλύσεων» του ποιήματος.

v. Η εκ των υστέρων γνώμη του Σινόπουλου:

«Στον “Καιόμενο” δεν μπορώ να πω ότι υπάρχει μια σαφής πολιτική αντίληψη γιατί δεν μπορώ και να προσδιορίζω τι θα πει σαφής πολιτική αντίληψη. Θα μιλούσα για μια σαφή πολιτική τοποθέτηση, αν υπήρχε, ή σαφή πολιτική διάθεση, αλλά αντίληψη όχι. Αλλά σαφώς εδώ υπάρχει... μία πλευρά του ποιήματος είναι η πολιτική πλευρά, αλλά δεν είναι και η μόνη. Βεβαίως οι κριτικοί αργότερα συσχετίσανε το ποίημα αυτό –και το είπανε, μάλιστα, και προφητικό, κατά κάποιον τρόπο– με τις αυτοπυρπολήσεις των Βιετναμέζων μοναχών, και την αυτοπυρπόληση του Πάλανς. Βεβαίως η πλευρά αυτή υπάρχει, αλλά, δεν ξέρω: τελικά ο ποιητής δε λειτουργεί μόνο με την πολιτική του προοπτική. Λειτουργεί σαν ποιητής και το κάθε ποίημα σαν μυθιστόρημα».

3. Ο στόχος της διδακτικής προσέγγισης του ποιήματος: Είναι «Ο καιόμενος» ένα μοντέρνο ποίημα ή όχι;

Προϋπόθεση για την απάντηση η γνώση των όρων του ποιητικού μοντερνισμού σύμφωνα με τη μελέτη του Νάσου Βαγενά *Για έναν ορισμό του μοντέρνου στην ποίηση*– και διευκρινίσεις-συμπληρώσεις επί των όρων:

- i. Ελεύθερος στίχος – αυστηρά έμμετρος στίχος (στιχουργική μορφή).
Διευκρινίσεις: αυστηρά έμμετρη ποίηση – ελευθερωμένος στίχος (Καβάφης) – ελεύθερη ποίηση.
- ii. Καθημερινό λεξιλόγιο – ποιητικό λεξιλόγιο (γλωσσική μορφή).
- iii. Δραματικότητα – λυρική (στοιχεία περιεχομένου και ύφους).
- iv. Άλογη αλληλουχία του νοήματος – έλλογη αλληλουχία του νοήματος (κατανόηση - ερμηνεία του νοήματος).
Διευκρινίσεις: διανοητική διαύγεια ή φωτεινότητα – διανοητική σκοτεινότητα. Τα αίτιά τους. Η αλλαγή της κοσμοαντίληψης.

Σχόλια. Η ιεράρχηση και η σχετικότητα των παραπάνω όρων διάκρισης, σύμφωνα με τον Βαγενά. Επίσης θα μπορούσαν να προταθούν και άλλα κριτήρια διάκρισης της μοντέρνας από την «παραδοσιακή» ποίηση, όπως:

- v. Η μονοθεματικότητα της αυστηρά έμμετρης ποίησης – η πολυθεματικότητα της ελεύθερης ποίησης.
- vi. Η πολυγλωσσικότητα της μοντέρνας ποίησης.

- 15 Φαντάσματα και υφάσματα, χλιδή και χείλια, χωνεμένα
και τα παραπετάσματα του πόνου διάπλατα ανοιχτά
αφήνοντας να φαίνεται γυμνός κι αδιάφορος ο τάφος.
- 20 Κι ανάβλεψα προς τους ανθρώπους που δουλεύαν
τους τετνωμένους ώμους και τα μπράτσα που χτυπούσαν
μ' ένα ρυθμό βαρύ και γρήγορο τούτη τη νέκρα
σα να περνούσε στα χαλάσματα ο τροχός της μοίρας.
- 25 Άξαφνα περπατούσα και δεν περπατούσα
κοίταζα τα πετούμενα πουλιά, κι ήταν μαρμαρωμένα
κοίταζα τον αιθέρα τ' ουρανού, κι ήτανε θαμπωμένος
κοίταζα τα κορμιά που πολεμούσαν, κι είχαν μείνει
κι ανάμεσό τους ένα πρόσωπο το φως ν' ανηφορίζει.
Τα μαλλιά μαύρα χύνουνταν στην τραχηλιά, τα φρύδια
είχανε το φτερούγισμα της χελιδόνας, τα ρουθούνια
καμαρωτά πάνω απ' τα χείλια, και το σώμα
30 έβγαινε από το χεροπάλεμα ξεγυμνωμένο
με τ' άγουρα βυζιά της οδηγήτρας,
χορός ακίνητος.
- 35 Κι εγώ χαμήλωσα τα μάτια μου τριγύρω:
κορίτσια ζύμωναν, και ζύμη δεν αγγίζαν
γυναίκες γνέθανε, τ' αδράχτια δε γυρίζαν
αρνιά ποτίζονταν, κι η γλώσσα τους στεκόταν
πάνω από πράσινα νερά που έμοιαζαν κοιμισμένα
κι ο ζευγάς έμενε μ' ανάερη τη βουκέντρα.
Και ξανακοίταξα το σώμα εκείνο ν' ανεβαίνει·
είχανε μαζευτεί πολλοί, μερμήγκια,
40 και τη χτυπούσαν με κοντάρια και δε τη λαβώναν.
Τώρα η κοιλιά της έλαμπε σαν το φεγγάρι
και πίστευα πως ο ουρανός ήταν η μήτρα
που την εγέννησε και την ξανάπαιρνε, μάνα και βρέφος.
Τα πόδια της μείναν ακόμη μαρμαρένια
και χάθηκαν· μια ανάληψη.
- 45 Ο κόσμος
ξαναγινόταν όπως ήταν, ο δικός μας 13 συλ.
με τον καιρό και με το χώμα.
- Αρώματα από σκίνο 15 συλ.
πήραν να ξεκινήσουν στις παλιές πλαγιές της μνήμης 15 συλ.
κόρφτοι μέσα στα φύλλα, χείλια υγρά· 10 συλ. οξ.
- 50 κι όλα στεγνώσαν μονομιάς στην πλατωσιά του κάμπου 15 συλ.
στης πέτρας την απόγνωση στη δύναμη τη φαγωμένη 17 συλ.
στον άδειο τόπο με το λιγοστό χορτάρι και τ' αγκάθια 17 συλ.
όπου γλιστρούσε ξέγνοιαστο ένα φίδι, 11 συλ.
όπου ξοδεύουμε πολύ καιρό για να πεθάνουν. 15 συλ.

Πιθανή συνεξέταση του «Καιόμενου» με την «Εγκωμη» του Σεφέρη με γνώμονα το ίδιο, βασικό ως προς τον στόχο της διδασκαλίας, ερώτημα, αν το ποίημα του Σεφέρη είναι μοντέρνο.